

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 1433/2016
11.05.2017. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд у већу састављеном од судија: Весне Поповић, председника већа, Лидије Ђукић и Бранислава Босиљковића, чланова већа, у правној ствари тужиља: АА из ... и ББ из ..., чији је заједнички пуномоћник Никола Тадић, адвокат из ..., против тужене Републике Србије, Министарство правде и државне управе, коју заступа Државно правобранилаштво, Одељење у Новом Саду, ради накнаде рехабилитационе штете, одлучујући о ревизији тужиља изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 282/16 од 14.04.2016. године, у седници одржаној 11.05.2017. године, донео је

ПРЕСУДУ

ДЕЛИМИЧНО СЕ ПРЕИНАЧУЈЕ пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 282/16 од 14.04.2016. године и пресуда Вишег суда у Новом Саду П 20/15 од 23.09.2015. године, у делу којим је одбијен захтев за накнаду нематеријалне штете по основу рехабилитационог обештећења, тако што се тужиљи АА досуђује још 800.000,00 (осамстотина хиљада) динара, а тужиљи ББ још 400.000,00 (четиристотине хиљада) динара, све са законском каматом почев од 23.09.2015. године до исплате.

У осталом делу ревизија тужиља се **ОДБИЈА**, као неоснована.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Новом Саду П 20/15 од 23.09.2015. године, делимично је усвојен захтев тужиља, па је обавезана тужена да им на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због неоснованог лишења слободe њиховог оца, плати 800.000,00 динара са законском каматом почев од пресуђења до исплате. Део тужбеног захтева којим су тужиље тражиле да се тужена обавезе да им плати 11.744.000,00 динара на име обављеног а неплаћеног рада у редовно радно време, 17.870.900,00 динара на име обављеног а неплаћеног прековременог рада, 653.640,00 динара на име губитка плата за време незапослености по престанку лишења слободe, 3.696.840,00 динара на име разлике у висини плате пре и после штетног догађаја, 3.240.000,00 динара на име губитка пензије, 1.170.000,00 на име губитка бенефицираног радног стажа, 30.350.000,00 динара на име разлике у пензијама, као и део тужбеног захтева којим потражују

исплату 10.000.000,00 динара на име претрпљеног страха и део захтева преко досуђених 800.000,00 динара до тражених 10.000.000,00 динара на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због неоснованог лишења слободе њиховог оца, одбијен је, као неоснован. Наведеном пресудом одбијен је и захтев тужила за ослобађање од плаћања судских такси.

Пресудом Апелационог суда Новом Гж 282/16 од 14.04.2016. године, жалбе парничних странака су одбијене, а првостепена пресуда потврђена.

Против правноснажне пресуде донесене у другом степену тужиле су изјавиле ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 408. ЗПП, ("Службени гласник РС", бр.72/11 и 55/14), Врховни касациони суд је нашао да је ревизија тужила делимично основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности, а ревизијом се не указује на друге повреде поступка због којих се она може изјавити, применом члана 407. став 1. ЗПП.

Према чињеничном стању на коме је заснована побијана одлука, отац тужила, ВВ, рођен је ... године у Био је учесник НОР-а, а радио је у Осијеку, у ЈА у чину капетана, почев од 1945. године. Ухапшен је у Осијеку 21.11.1951. године, одакле је спроведен у Загреб, а касније у Нови Сад, где је пред Војним судом оглашен кривим за кривично дело контрареволуционарног напада на друштвено и државно уређење. На слободу је пуштен 29.11.1955. године, а део казне је провео на Голом отоку, где је преживео тешко физичко и психичко злостављање, био је мучен, пребијан и исцрпљиван тешким физичким радом. Тужила АА је у време хапшења оца имала 16 година (рођена је ... године), а тужила ББ 5 година (рођена је ... године). Након очевог хапшења тужиле су са мајком морале да напусте стан у ..., у коме су до тада сви живели заједно, и прво су живеле у ..., а потом у ..., као подстанари у једној соби. Мајка тужила је у почетку била незапослена, касније је добила посао у ... и до посла је ишла пешице, јер није имала паре за карту, да би се потом запослила као куварица у учитељском дому. По затварању учитељске школе, тужилама је једини извор прихода био онај који је њихова мајка остваривала шивењем, због чега су биле у изузетно тешкој финансијској ситуацији. У периоду очевог лишења слободе, тужиле су биле свесне шта се њиховом оцу дешава, осећале су велики страх за њега, при чему су биле свесне и тешке финансијске ситуације у којој су се све три нашле. По пуштању на слободу, ВВ је прво радио као магационер, касније је са супругом отворио пиљарницу у ..., а у ... је изградио кућу у којој је живео до своје смрти 2007. године.

Решењем Вишег суда у Новом Саду Рех 159/12 од 28.02.2012. године, усвојен је захтев овде тужила за рехабилитацију пок. ВВ, па је утврђено да су ништаве пресуде на основу којих је он лишен слободе и то пресуда Војног суда у Новом Саду од 10.03.1952. године и пресуда Врховног војног суда од 21.05.1952.

године, те да су ништаве и правне последице тих пресуда, а да се ВВ сматра неосуђиваним.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, судови правилном применом материјалног права из члана 26. став 3. у вези члана 7. тачка 5. Закона о рехабилитацији („Сл. гласник РС“ бр.92/11), налазе да тужиле спадају у круг лица која имају право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због лишења слободе, па даље правилно налазе да се висина штете има одмерити применом члана 200. Закона о облигационим односима.

Међутим, Врховни касациони суд налази да су ревизијски наводи тужиле о погрешној примени материјалног права приликом одређивања висине правичне новчане накнаде нематеријалне штете, делимично основани.

Тужиле АА је у време када јој је отац лишен слободе имала 16 година и у потпуности је била свесна озбиљности разлога очевог одсуства и тежине ситуације у којој су се нашли, присуства страха у породици који је и сама осећала, оскудице, изопштености из друштва, као и других непријатности које су доживљавале, због чега је трпела и душевне болове који су трајали све време очевог одслужења казне, јер се однос друштва према њима битно променио, а што је све било последица чињенице да је њен отац проглашен за народног непријатеља и због тога лишен слободе. Тужиле ББ је у време очевог хапшења имала свега 5 година, па иако је била свесна реалне животне ситуације у којој су се нашли – хапшење и затварање оца, честе селидбе, живот у тешкој немаштини, због чега је неминовно трпела последице те оскудице и осећала страх, она, с обзиром на узраст у ком је била у том периоду (од пете до девете године), није могла у потпуности бити свесна озбиљности те ситуације и могућих последица како за свог оца, тако ни за себе, мајку и сестру.

Узимајући у обзир све наведене чињенице, као и циљ коме накнада нематеријалне штете служи (члан 200. став 2. Закона о облигационим односима), под претпоставком да су нижестепеним одлукама тужилама досуђени једнаки износи (с обзиром да им је заједно досуђен јединствен износ од 800.000,00 динара), односно свакој по 400.000,00 динара, Врховни касациони суд налази да досуђени износи за претрпљене душевне болове које су тужиле трпеле због неоснованог лишења слободе њиховог оца, нису правилно и адекватно одмерени, због чега не представљају правичну накнаду овог вида нематеријалне штете.

Правична накнада нематеријалне штете, као облик отклањања штетних последица, с обзиром да реституција по природи ствари није могућа, састоји се у исплати суме новца, као сатисфакцији за претрпљену нематеријалну штету, да би се код оштећеног успоставила психичка и емотивна равнотежа која је постојала пре штетног догађаја, у мери у којој је то могуће. При том, правична новчана накнада не сме бити циљ, већ мора бити средство за ублажавање претрпљене нематеријалне штете, па не сме погодovati тежњама које нису спојиве са њеном природом и сврхом (подстицање лукративних мотива или комерцијализација личних добара).

Врховни касациони суд је ценио све релевантне (утврђене) чињенице, које утичу на одмеравање висине накнаде штете, на основу члана 200. став 2. Закона о

облигационим односима, а првенствено године старости тужиља у време лишења слободе њиховог оца, интензитет и дужину трајања душевних болова, као и време протекло од настанка узрока који је довео до оваквих последица и време протекло од престанка душевних болова, па налази да правична новчана накнада тужиљи АА, на име душевних болова због неоснованог лишења слободе оца износи 1.200.000,00 динара, а тужиљи ББ 800.000,00 динара.

Како је правноснажном пресудом, због погрешне примене материјалног права, тужиљама за овај вид нематеријалне штете досуђен мањи износ, укупно 800.000,00 динара, односно свакој по 400.000,00 динара, Врховни касациони суд је делимично преиначио побијану одлуку, тако што је тужиљи АА досудио још 800.000,00 динара, а тужиљи ББ још 400.000,00 динара.

Преко досуђених, а до укупно траженог износа на име накнаде овог вида нематеријалне штете, тужбени захтев тужиља је неоснован, јер досуђивање у већем износу не би одговарало значају повређеног добра и циљу коме накнада служи, што је значајно код одређивања висине накнаде нематеријалне штете, на основу члана 200. став 2. ЗОО, а што и ревизију тужиља у том делу чини неоснованом.

Право на накнаду штете за претпљени страх, Законом о рехабилитацији није предвиђен као вид нематеријалне штете ни за рехабилитована лица, па самим ни за остала лица обухваћена чланом 7. овог Закона, па је правилно захтев тужиља одбијен и у овом делу.

Неосновано се ревизијом тужиља указује и да је побијаном пресудом погрешном применом материјалног права одбијен тужбени захтев за накнаду тражене материјалне штете.

Право на рехабилитационо обештећење и то како материјалне тако и нематеријалне штете регулисано је одредбом члана 26. Закона о рехабилитацији. Међутим, ставом 1. и 2. овог члана, одређено је да право на обештећење за материјалну штету насталу због повреде права и слобода и право на враћање наплаћених новчаних казни и трошкова поступка, може потраживати само рехабилитовано лице. Ставом 3. истог члана, одређено је право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, којим је проширен круг лица која могу потраживати овај вид шете (у односу на претходна два става), тако што поред рехабилитованог лица нематеријалну штету по овом основу могу потраживати и лица из члана 7. тачка 5. овог закона, односно деца рехабилитованих лица, која су, за време трајања повреде права и слободе родитеља, рођена у установама за извршење санкција, односно која су у тим установама са њима провела део времена или су за то време расла без родитељског старања једног, другог или оба родитеља.

Имајући ово у виду, нижестепени судови правилном применом члана 26. став 1. и 2. Закона о рехабилитацији, налазе да тражене видове материјалне штете могу потраживати само рехабилитована лица, односно лица која су из политичких, верских, националних или идеолошких разлога, била лишена слободе или других права до дана ступања на снагу овог Закона, те да тужиље, као ћерке рехабилитованог лица нису активно легитимисане да потражује материјалну

штету коју је њихов отац трпео због овог лишења слободе, па је у том делу правилно тужбени захтев одбијен као неоснован.

Неосновано се ревизијом указује да, одбијањем захтева за накнаду тражених видова материјалне штете, нижестепени судови праве неоправдану разлику у признавању права рехабилитованим лицима и наследницима рехабилитованих лица, на који начин су и тужиле дискриминисане као наследнице сад пок. ВВ, јер су самим Законом о рехабилитацији рехабилитованим лицима и њиховим наследницима призната различита права на накнаду штете, управо из разлога што су различите и последице које су ова лица трпела због повреде слободе. При том, супротно наводима ревизије, право на накнаду штете због смрти рехабилитованог лица (материјалне и нематеријалне), њихови наследници могу основано потраживати само у случају када је смрт наступила у време лишења слободе или ако је наступила након пуштања на слободу, али само ако је смрт последица тортуре коју је затварано лице трпело у време лишења слободе. Како је у конкретном случају ВВ преминуо 52 године након пуштања на слободу, а тужиле нису доказале да је његова смрт наступила као последица тог лишења слободе (физичког и психичког злостављања које је трпео у том периоду), то не могу основано потраживати накнаду ни материјалне, ни нематеријалне штете због смрти оца, иако је утврђено да је у време периода боравка на Голом отоку био изложен тортури и тешком злостављању.

На основу изнетог, применом члана 416. став 1. и члана 414 став 1. ЗПП, одлучено је као у изреци.

Тужиле су делимично успеле у поступку по ревизији, али им трошкови овог поступка нису досуђени, с обзиром да ревизијом исте нису ни тражиле.

**Председник већа – судија
Весна Поповић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић